

Ціна 10 коп.

БІБЛІОТЕКА
„ЦЕРЦЯ”

№ 269

Іван Сочивець

ДОМАШНІЙ АНГЕЛ

Іван СОЧИВЕЦЬ

ДОМАШНІЙ АНГЕЛ

БІБЛІОТЕКА «ПЕРЦА» 269

Іван Іосифович Сочивець

ДОМАШНІЙ АНГЕЛ
(На українском языке)

Ілюстрації В. Ширяєва

Іздателство «Радянська Україна»

peres-ua.

peres-ua.

Редактор В. Чепіга.

ІЛЮСТРАЦІЇ В. ШИРЯЄВА

Здано до набору 27. 12. 82. Підписано до друку 31. 01. 83.
ВФ 15254. Формат видання 70×108/32. Папір газетний. Гарні-
тура літературна. Високий друк. Умовн. друк. арк. 2,8. Обл-
вид. арк. 2,28. Тираж 103200. Зам. 06111. Ціна 10 коп.

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська
Україна», 252047, Київ-47, Врест-Литовський проспект, 94.
Адрес редакції: 252047, Київ-47, ул. Петра Нестерова, 4.
Ордена Леніна комбінат печаті іздателства «Радянська
Україна», 252047, Київ-47, Врест-Литовський проспект, 94

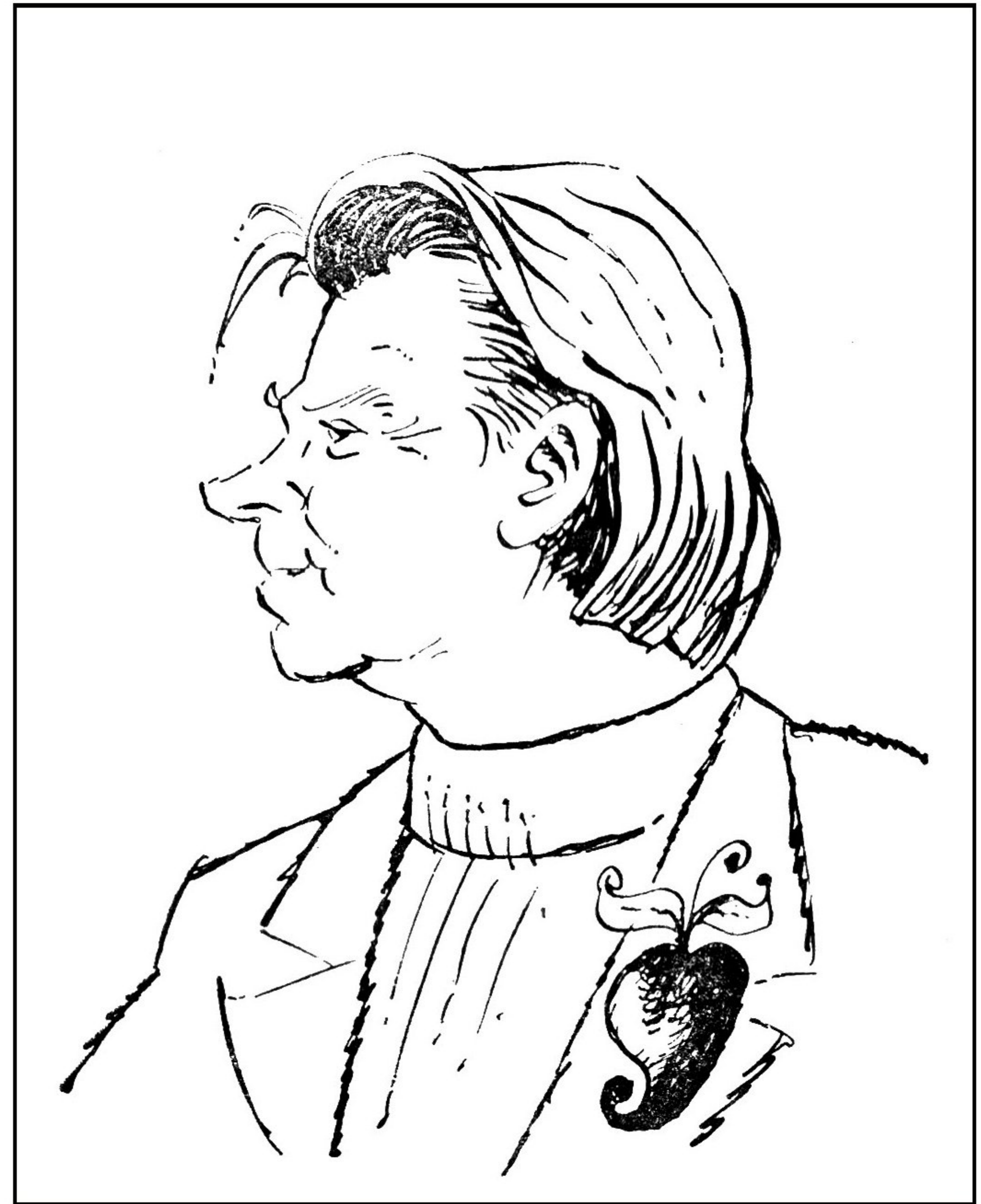
КИЇВ. ВИДАВНИЦТВО «РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»
1983

Відсканував і опрацював Олег ЛЕСЬКІВ для спільноти:

<http://peres-ua.livejournal.com>

ЗМІСТ

Тітка знайшлась...	5
Поединок	10
Утопленик	16
Домашній ангел	22
Мене не назвали в доповіді	28
На безлюдному острові	35
Бережи себе!..	42
Дбайливий синок	48
Спадкоємець	50
Генетичні вибрики	57
Секрет елегантності	60

Іван Сочивець
Дружній шарж.

ТРИЧІ ВЕТЕРАН

Іван Йосипович Сочивець — можна з певністю сказати — аж тричі ветеран.

По-перше, він — ветеран Великої Вітчизняної війни. По-друге — ветеран «Перця», якому віддав багато років свого трудового життя. І по-третє — ветеран української радянської сатири та гумору, знаний і за межами нашої республіки, і за межами нашої країни. Так от тут, де Іван Сочивець — ветеран «по-третє», тут він ветеран, слід зазначити, не за віком, а за своїм творчим доробком.

Доробок же у нього, як ото кажуть, — ого-го! Оця книжка, шановний читачу, котру ти зараз тримаєш у руках, — двадцять друга у «послужному» списку письменника Івана Сочивця.

Проте, зрозуміло, кількість сама по собі ще нічого не означає. Вона, як відомо, набуває ваги і значення лише у поєднанні з якістю. Ну, а якість сатирично-гумористичної творчості Івана Сочивця — на високому рівні. Це відзначають, передусім, самі читачі, які миттю розбирають його веселі книжки, варто їм з'явитися у магазинах.

Але суть не лише в тому, що книжки Івана Сочивця веселі. Вони ще й глибокі своїм змістом і дуже серйозні за постановкою проблем. Твори Івана Сочивця примушують замислитися над тими негативними явищами та фактами, які, на жаль, іще є в нашому житті, замислитися і усвідомити необхідність — кожному з нас! — рішуче, безкомпромісно, справді по-партійному виступити проти отих фактів і явищ, за їх повне викоренення.

У цьому й полягає цінність сатири взагалі, і цінність творчості Івана Сочивця — зокрема.

ТІТКА ЗНАЙШЛАСЬ...

Ми жили тільки з мамою, татом і дідусем. Я скучала, бо в дітей є сестрички й братики, а в мене — нікогісінько, самі ляльки. Але ж вони неживі. Тоді дідусь привів нам нову бабусю. Таку молоденьку й тоненьку, як наша мама. Тільки розмальовану, як моя лялька Аза. Мій тато як побачив бабусю, то чомось дуже розсердився, все ходив та плювався, а потім сказав дідусеві:

— Вона тобі треба була, ця фіфа?
А дідусь йому відповів теж сердито:

— А хто ж мою сиву голову догляне?

Тато знову дідусеві:

— Так вона ж моя ровесниця. Що люди скажуть?

Дідусь аж ногою тупнув:

— Нехай що хочуть, те й кажуть. Мені начхати! Я сам собі хазяїн!

— Гляди, щоб потім потилиці не чухав! — тато до дідуся.— Думаєш, вона за тебе заміж вийшла? За твою ощадну книжку!

Тато, видно, не розібрався. Хіба можна за книжку заміж виходити?

Я запитала дідуся:

— А Фіфа в нас завжди житиме?

Дідусь чомусь зблід, затрусився та як крикне на мене:

— І ти, шмаркате, туди ж? Бач, ще й воно тьвккає!

Тоді я пішла до нової бабусі і її запитала:

— А ти, Фіфо, завжди в нас житимеш?

— Який це тебе дурень навчив так говорити? — погладила мене бабуся.— Я Надія Сергіївна, а не Фіфа! Затямила?

Я затямила, але бабусяю все одно називала Фіфою. Вона мені дуже сподобалась, бо ніколи нічого не робила і все підмальовувалась.

— Ти схожа на Азу,— сказала я бабусі.

— На яку Азу? — вилупилась на мене Фіфа.

— На мою ляльку. І так само пахнеш клеєм.

— Дурниці городиш,— сказала бабуся, поглянувши в дзеркало.— Твоя Аза — пластмасове барахло, тому й клеєм пахне. А я жива істота, бо їм. І пахну не клеєм, а духами.

А я й не знала, що бабуся істота. Аж соромно. Я вже така доросла, а ще дурненька.

Жили ми та й жили. Але в бідної бабусі чомусь заболів живіт, і її в лікарню забрали. Дідусь геть засумував і все сидів у своїй кімнаті. Навіть не снідав разом з нами. А через день тато мені каже:

— Радій, доню, в тебе тітка знайшлась.

— Яка тітка? Де? — запитала я в тата.

— Наша нова бабуся народила.

— А як ми тітку назовемо? — кинулася я до дідуся, що сидів на стільці і тримав у руках голову. Видно, вона йому розхиталася й боліла.

— Не тьвккай! — сердито сказав дідусь.

І чого він так розгнівався? Я ж не тьвкала, а тільки спитала. Бо цікаво. Скоро Фіфу привезли з лікарні. На таксі. З моєю тіткою. Манюсінькою такою. Я почула, як дідусь, відпустивши голову, сказав бабусі:

— Це вже занадто!

А бабуся йому:

— А ви, як думали, тільки солодке їсти?

Це мене здивувало. Наш дідусь цукру ніколи не їсть, бо в нього діабет. А Фіфа йому солодким тиче.

Тато мій сказав дідусеві:

— Спасибі за сестричку! Може, ще й братика чекати?

Дідусь тільки носом зашморгав і пішов у свою кімнату.

Тітку мою назвали Танею. Мені це так сподобалось. Я в дворі всім дітям хвалилася, що в мене є тітка манюсінька. А вони не вірять, кажуть, що манюсіньких тіток не буває.

— Правда ж манюсінькі тітки бувають? — запитала я в дідуся.

— Хоч ти не лізь у душу, чортеня! — гримнув дідусь і схопився за голову. Щось таки в нього з тією головою.

Як тітка Таня трохи піросла, то бабуся все кудись бігала, а її на дідуся залишала. Бабуся зодягнеться гарно, підмалюється та й біжить. А дідусь питає:

— Ти куди це?

— У кіно,— каже Фіфа й сміється.

— Ти ще кавалера собі заведи,— знову дідусь.

— А я вже завела,— каже Фіфа і ще дужче сміється.

Дідусь швидко втомлювався, тому з тіткою Танею завжди бавилася я. Вона така гарненька, тільки часто мокріє. Все її перевдягай.

Згодом до бабусі почав приходити якийсь дядько. З вусами і довгим волоссям. Тільки дідусь з хати, а він уже й тут. Я з тіткою бавлюсь, а Фіфа з дядьком у кімнаті. Бабуся все сміється, ніби її лоскочуть.

Я розказала дідусеві про вусатого дядька, а він почервонів увесь та до бабусі з криком:

— Хто в тебе був?

— Брат,— каже бабуся.

— Ти ж казала, що в тебе ніякої родини! — сердиться дідусь.

— Так це ж двоюрідний,— пояснює бабуся.

— Звідкіля він узявся? — допитується дідусь.

— У командировку приїхав! — уже й бабуся кричить.

— Так чого ж ти його при мені не приводиш? — тупає дідусь.

— Бо не хочу такого чоловіка показувати! — тупає й Фіфа.

— А хіба я з рогами? — кричить дідусь.

Тут бабуся як розсміється, як розсміється:

— А ти йди та в дзеркало на себе подивись. Може, що й побачиш!

Та дідусь не пішов дивитися в дзеркало, а попросив, щоб йому дали крапель. Та й сів і знову руками за голову взявся.

Одного разу я почула, що й тато мій порадив дідусеві частіше за лоба себе мацати, чи там що не відростає. Дивина. Хіба у людей роги ростуть?

Так ми жили й жили собі. Бабуся все в кіно ходила з вусатим двоюрідним братом, дідусь усе хворів, а я з тіткою бавилася. Потім дідусь усе сварився й сварився з бабусею. І вона нас покинула. Дідусь, мама й тато ходили на суд. Тільки мене й тітку не взяли з собою. Сказали, що дітям туди не можна. Додому повернулися сердиті. Увесь вечір мовчали. У дідуся руки тремтіли, аж виделка цоккала по зубах. А тато сказав йому:

— От і доплигався!

І навіщо він так? Дідусь ніколи не плигав. Це Фіфа доплигалась.

Але одного разу вона таки приїхала до нас. З тим вусатим і чубатим двоюрідним братом. Великою машиною. Вони винесли з дідусевої кімнати шафу, сервант, навіть килим здерли зі стіни й скрутили. А дідусь їм нічого не сказав. Тільки все таблетку якусь смоктав та за груди тримався.

Я так налякалась. Думала, що і тітку Таню за-

беруть. Аж ні, не забрали. Нам залишили. Фіфа тільки цмокнула її в голівку і сказала:

— Залишайся, тут тобі буде добре.

Тепер тітка на моїх руках. Тільки хто ж її доглядатиме, як ось у школу піду?

П О Є Д И Н О К

За півгодини поєдинок. Опора, згадавши про це, глибше вдихнув повітря і відчув, як, ніби за чийось велінням, прискорило свій ритм серце. Ні, він, Опора, не боягуз, але й не колода, позбавлена людських емоцій. Зринають у пам'яті вичитані в книжках і побачені в численних кінофільмах дуелі, на яких швидко й просто вирішувались людські взаємини. З допомогою пістоля чи шпаги.

Опора навіть уявив, як до нього прибуває бравий секунданти, як вони на змиленних конях мчать до лісу, на глуху галявину, де мають пролунати постріли, і один з дуелянтів, незграбно розставивши руки, безсило падає на росяну траву, а до нього біжать секунданти і лікар. Падає, звичайно, не він, не Опора, а Клинюк, його ворог, який ще не так давно, був близьким другом.

— Максиме Петровичу, сірнички є? — перебиває думки Опори співробітник, що сидить в одному з ним відділі за сусіднім столом.

Опора здригається, виймає з кишені сірнички і дивиться на годинник. Зникла лісова галявина, зникли секунданти, в руках ні пістоля, ні шпаги. А Клинюк? А до Клинюка ось через п'ятнадцять

хвилин треба йти. Доповідати про справи у відділі, про свою наукову роботу.

Ось ці чверть години і відводяться на поєдинок між Опорою і Клинюком. Але без рукавички, кинутої як виклик, без секунданти і взагалі без свідків. І не на таємничій лісовій галявині, а ось тут, у залізобетонних і скляних стінах науково-дослідного закладу.

«Чому не розійшлися наші шляхи? Чому лиха доля знову звела нас під один дах? — думає Опора, уявляючи, яким колючим, яким єхидним поглядом зустріне його Клинюк, сидячи, як імператор, у розкішному м'якому кріслі.— Чим він кращий від мене? А нічим. Єдине, що коли вчилися, то я завжди в лабораторіях висиджував до пізнього вечора, а він у президіях. Без нього жодних зборів, жодної наради не відбулося. Неодмінно біля керівництва крутився. І ось тобі...»

Поки не доведено, чи справді існує телепатія, але щось воно таки є. Бо коли одна людина дуже вже посилено думає про іншу, то й та підсвідомо відчуває якийсь внутрішній неспокій.

Ось чому, коли Опора перемиває і перетирає у думках свого старшого колегу, то й Клинюк настрійся на ту ж хвилю.

«Не слід би знайомих людей в один заклад влаштувати,— думав він.— Бо ті люди спочатку ніби й дружать, ніби й душу один одному відкривають, а потім стають і ворогами. Посада ж на двох не ділиться, а часом двом, а то й трьом кортить на одному кріслі вмоститися. Ось хоча б узяти й Опору. Слабак, ледь захистився. Без мого слова і на відділ би не попав, а тепер носа задер. Мало йому

вже відділу, мене б зсадив. Але дудки! Я доктор, а тобі, з твоїми замашками, ніколи не бути ним!»

«Він доктор! Ха-ха! — ніби роблячи випад, Опора націлився шпагою в самісінькі груди Клинюка.— Гадаєш, ніхто не знає, як ти здирав прописні істини з чужих дисертацій? Не пригощав би декого, не підносив би дорогих подарунків, дулю б ти мав, а не доктора!»

«Тобі влади хочеться? — вивернувся з-під удару Клинюк.— Та ти трьом свиням ради не даси, не те, що науково-дослідним закладом керувати! Витури-ти б тебе в шию, та не хочеться поговору. Скажуть, колись разом вчилися, дружбу водили, а тепер чорна кішка між ними перебігла. І навіщо я тебе сюди прийняв? Але я тобі не мовчатиму. Ти в мене сидітимеш на своєму місці! Ось прийдеш доповідати — я тобі все це висловлю!»

«Білоручка! Хитрюга! — шукає більш пекучих, більш дошкульних слів Опора, думаючи про Клинюка.— Перед старшими ходиш вихилясом і себе підлабузниками оточив. Але на мене не розраховуй, я перед тобою не зігнуся в поклони! Не на того напав!»

Коли до прийому у директора залишилося три хвилини, Опора зірвався на ноги, похапцем зібрав необхідні папери і рушив до кабінету Клинюка. Для рішучого поединку, якого вже не було сили уникнути. Поєдинок відбувався без будь-якої зброї, її заміняло гостре, як лезо бритви, слово.

«Чого викликав?» — стрельнув очима Опора.

«А чому ти навіть не вітаєшся?» — кинув зустрічне Клинюк.

«Забув!» — з викликом відповів Опора.

«Втрата пам'яті — погана ознака для науковця, — шпигонув Клинюк.— Якщо він справжній науковець!»

«А ти справжній?» — пішов у контрнаступ Опора.

«Принаймні я доктор, а не кандидат, як де-хто!» — в найболючіше шпигонув Опору Клинюк.

«Іноді й дурень може стати доктором, якщо він пройдисвіт і хитрюга!» — кинув Опора.

«Дурень-доктор все одно на щабель вище, ніж дурень-кандидат!» — не здавався Клинюк.

«Я тебе виведу на чисту воду!» — пригрозив Опора.

«А я тебе з чистої води та в болото кину!» — відповів погрозою Клинюк.

«Руки короткі!» — вигукнув Опора.

«Довші, ніж у тебе!» — мужньо тримався Клинюк.

«Побачимо!» — зітхнув Опора.

«Якщо не повилазять!» — дещо охолов і Клинюк.

«Якщо гадаєш, що переможеш мене, то глибоко помиляєшся!» — без ентузіазму мовив Опора.

«Я себе також не вважаю переможеним, поєдинок триватиме!» — відповів на те Клинюк і загадково посміхнувся.

Описаний поєдинок відбувся в думках. Бо Опора ще не дійшов до кабінету Клинюка. А той сидів за оббитими дерматином дверима у м'якому й зручному кріслі, відгородженому від своїх можливих недругів масивним дубовим столом.

Коли ж Опора досяг кабінету і відчинив двері, то поєдинок між двома непримиреними ворогами набрав уже такої форми.

— Можна? — переступивши поріг і схиливши голову в поклони, ступив на килимову доріжку Опора.

— Прошу, друже, прошу! — підвівся з крісла Клинюк, простягаючи руку для привітання.

— Я не спізнився? — зиркнув на годинник Опора.

— А хоч би й спізнилися, то не такий уже й гріх, — потиснувши руку Опорі, мовив Клинюк. — Сідайте, будь ласка!

— Ні, нам не можна затримуватись. Я запізнюся, ще хтось запізниться, а у вас, нашого шефа, кожна

хвилина дорога, — зніяковів Опора. — До речі, як себе почуваете? Над чим працюєте?

— Спасибі, почувую себе нівроку. А над чим працюю? Є над чим, — загадково засміявся Клинюк. — Але ж ми з вами науковці і не маємо відкривати карти, доки ще не все прояснилось. Щоб колеги не сміялися. Правда?

— Істинно так, — з готовністю підтвердив Опора. — А ви до всього ще й людина скромна. Такі відкриття! Таку докторську написали! Інший би зазнався, від дружби відцурався. До речі, ви ще й в інституті були скромнягою. Пам'ятаю.

— Спасибі, спасибі! — перебив Клинюк. — Давайте до діла приступимо. Я вас уважно слухаю.

Після короткого звіту Опора чемно прощається і боком, боком відступає до дверей, тримаючи голову в поклони.

А через кілька днів йому знову йти на прийом до Клинюка. І тоді між дуелянтами знову зав'яжеться жорстокий, безкомпромісний поєдинок. Без переможців і переможених.

УТОПЛЕНИК

То була погожа літня субота. Слава Бойчук горілиць лежав на гарячому піску, а ноги, аж до колін, тримав у теплій воді, що приємно лоскотала підшви, струмувала поміж пальцями, тихо плюскотіла, хилячи на дрімоту.

Він тільки сьогодні приїхав у Жукин, влаштувався у дерев'яному будиночку, світлому й затишному, і одразу подався до Десни, замріяної й зачарованої, як кохана дівчина, якої Бойчук все ще не зустрів на своєму життєвому шляху.

Кращого відпочинку та ще в таку чудову пору годі було навіть у сні побачити. Сосновий бір, запаморочливі пахощі трав, золотий природний пляж — все це заспокоювало, а водночас і заряджало внутрішньою енергією.

«Шкода, що плаваю, як сокира,— подумав Сла-

ва.— Тут би в хвилях побавитись, з течією позмагатися. Та доведеться ось так і пролежати колодою два тижні. А може, спробувати? Може, це не так і складно, варто лише страх перебороти?»

Слава навмисне забрався далі від людей, щоб не виставляти своєї ганьби, бо розумів, що соромно такому ще молодому, сильному чоловікові та не вміти плавати. А він чомусь не навчивсь. Як і не навчився грати в доміно й палити, не встиг одружитися.

За цими самокритичними роздумами Слава мало не заснув, але раптом стрепенувся, бо почув шурхіт піску біля самісінької голови. Він дещо злякано розплющив очі і побачив перед собою струнку зазмаглу дівчину з красивими крутими ногами, з точеною статурою, з чарівною білявою голівкою і личком, ніби вирізьбленим із слонової кістки.

— Ух, ти! — зіпнув ротом Слава, ніби окунь, раптово вихвачений з води, від несподіванки й подиву.

— Налякала? — засміялася дівчина.

— Трішки,— зірвався на ноги Слава і зашарівся. «Оце, може, вона й є,— прискорено забилося серце.— Тримайся, хлопче!»

— Новенький? — запитала красуня.

— А хіба видно? — поглянув на свої мокрі ноги Бойчук.

— Білий, як папір.— Не треба довго й гадати,— гребла ніжкою пісок незнайомка.— Уже купався?

Від сміливого звертання на «ти» і від такого запитання у Слави аж похоллоло в животі. А що як зараз запропонує кинутися в річку?

— Купався,— збрехав Бойчук, сподіваючись, що красуня залишить його й піде собі.

— Не вірю,— блиснула вона зіницями синіх, як середина Десни, очей.

Слава зніяковів і тепер уже цілком серйозно пошкодував, що не навчився плавати. Ось би з ким на той бік переправитись, у кучеряві верболози.

— Як тебе? — не церемонячись запитала дівчина.

— Слава! — ніби учень вчительці, доповів Бойчук.

— А я Зоя! — тицьнула себе довгим пальчиком дівчина і, посміхнувшись, показала рівненькі білі зуби.

Слава умлівав від щастя, яке так несподівано звалилося на його холостяцьку голову. Він зрозумів, що сподобався дівчині і миттю поставив собі не розлучатися з нею.

А Зоя, ось ця струнка, синьоока, білоголова Зоя, взяла Славу за руку і потягла до води.

— Ходімо! Я побачу, як ти плаваєш.

— Я не плаваю,— уперся ногами в пісок Слава.

— Зовсім?

— Так.

— Не жартуй.

— А я й не жартую,— вдруге залився рум'янцем Слава.

— Тоді я тебе навчу, ходи! — ще більше наполягала Зоя.— Це все так просто. Тільки не бійся і роби все, як я.

Важко пояснити, як все сталося, але Слава, раптово захоплений найтрепетнішими почуттями до дівчини, віддав себе на її волю і опинився у воді. Спершу до колін, потім глибше, глибше, аж до самісінької шиї.

— Пливи! — штовхнула Зоя і, випустивши його руку зі своєї, стрілою подалася на бистрину.

Слава ще відчув, що з-під ніг вислизнуло піщане дно, що він занурився на глибину і, замість повітря, почав втягати в себе воду. Потім в очах пожовтіло, у вухах задзвеніло, і все реальне зникло з свідомості.

Далі був непробудний і дивний сон. Ніби він лежить на гарячому піску, дрімає, а довкола чується тупотіння, гамір, вигуки, якась метушня.

— Викачайте воду! З легенів викачайте! — кричав хтось. І Бойчук відчував, що його вхопили за руки, розмахували ними.

«Подуріли чи що? Поспати не дадуть,— думав Слава, намагаючись вирвати свої руки з чийось дуже цупких.— Що за жарти дикі?»

— Швидко викликайте! — чулося над головою.— Це ж треба — такий здоровий, а пішов на дно!

— Видно, плавати не вміє!

— Тепер всі плавають. Може, ноги звело.

— Не базікайте, а рятуйте людину! — пролунав досить владний голос.

«Невже втопився хтось! — не розумів Слава.— Піти подивитися, так ліньки голову підвести. Е, ні, без мене справляться. А погано, як людина плавати не вміє. Треба буде навчитися. Та для мене тепер це й не проблема. Зоя навчить. Вона ж плаває, як щука».

— Треба в місто подзвонити, сім'ю попередити! — кидав хтось розумні поради.

— Ото горе на людей звалилося! Такий красень і втопився!

— Добре, як хоч діток нема. А то сирітками за-

лишаться! — схлипнув жіночий голос. — Який і не батько, а свій, не вітчим.

«То правда, — проривається думка у Слави, — дітям без батька не з медом. Добре, що я собі поки не нажив. Та ось, як усе вигорить із Зоєю, то й у нас будуть. І треба навчитися плавати, щоб і собі не втопитися та дітей не осиротити».

— Як ви гадаєте, він ще не врізав дуба? — ляснуло над самим вухом.

— А хто ж його знає? Не ворухиться, але й не синіє.

— Хана! — як вирок, кинув хтось репліку. — Стільки води з нього вибовтали, а він і не дригне.

— Треба й з роботи когось знайти та подзвонити, нехай до похорону готуються, бо де та бідна жінка в такому горі сама справиться, — знову чийсь сумний голос.

«Розумна порада, — погодився й Бойчук. — Це ж і труну замовити, й вінки, і місце на кладовищі, і автобуси, і обід. Ого-го, скільки то клопотів, щоб людину поховати. Ой, треба буде навчитися плавати, бо й мене може лихо спіткати».

— Як прізвище утопленика, дізналися?

— Та він, кажуть, тільки сьогодні будиночок зайняв!

— Але ж путівка з підприємства повинна бути?

— Є путівка, знайшли!

— То як його там?

— Кролевич!

— От і дзвоніть на підприємство черговому, що, мовляв, Кролевич утопився. А там нехай уже місцевком турбується! Його прямий обов'язок! Не тільки внески збирати!

«Людоньки! — забилася думка у голові в Бойчука. — Та це ж Кролевич утопився! Мій найкращий друг! Як він тут опинився? Бідна його дружина! Бідні діти! А я ж із ним ще тільки вчора бачився! Та він і плаває добре, моряк. Горенько!»

— Тут ми швидкої не дочекаємось, треба везти до міста! — пролунала нова пропозиція.

— То хоч зодягніть! — забідкалися жінки.

— А то йому вже не все одно, зодягненим чи голим їхати. Не в театр, а в морг потрапить, на лід. Доки хірурги не розітнуть та нутрошів не переверять!

«Кого ж це хірурги розітнуть, Кролевича? — подумав крізь дрімоту Слава. — Завіщо ж його розтигати? Стій! Та це ж я приїхав з путівкою Кролевича! То, виходить, що я і втопився? Що ж це таке?»

— Ворухиться, ворухиться! — навперебій закричали люди. — Робіть йому ще штучне дихання. Воду з нього треба видавити!

Тут Бойчук почув, що в його груди з силою натисло чиєсь коліно. Аж ребра затріщали.

— Та ви, що робите? Хулігани! — відчайдушно крикнув Слава, вириваючись з-під того коліна. — Що за жарти ідіотські?!

— Живий! Живий! — пролунало на пляжі і луною відбилося десь аж у тополях за Десною.

Бойчук вивергнув із себе залишки води, розплющив очі і побачив, що він лежить на піску, в оточенні багатьох людей. І тільки тепер збагнув, що з ним сталося. Поруч, уткнувши гарненьке обличчя в долоні, схлипувала Зоя.

— Ходімо! — вхопив її за плечі Слава. — Ходімо!

Юрба загуділа, розступилася і почала рідшати.
— Хоч у місто не дзвонить, людей не турбуйте! —
кинув хтось команду.

— А я думав, що йому вже хана,— розгублено
зітхнув ще хтось, ніби шкодуючи, що утопленик
ожив.— Я вже надивився на них, здебільшого не
оживають. А це якийсь жилавий. Полежав, поле-
жав та й оклигав. Навіть побіг, дурисвіт нещасний!

«Тіпун тобі на злий язик!» — подумав Слава і
міцно стиснув Зою, своє так несподівано знайдене
щастя.

ДОМАШНІЙ АНГЕЛ

Наталка з Матвієм все журяться та й журяться:
один син у них, одна надія на продовження роду, а
невістки нема. Живуть поблизу міста, хату таку
відгрохали, господарство розвели, а кому все це ли-
шиться, як син уперся і ніяк женитися не хоче.

— Сину, женись,— якимось, уже не перший раз, мо-
вила Наталка, збираючись до міста побазарювати.

— Женюсь, мамо,— зовсім несподівано пообіцяв
син, від чого у матері аж серце зайшлося.

— А вже знайшов? Покохав?

— Знайшов.

— Хто ж вона? — збуджено запитала мати.

— Ангел,— навіть без тіні іронії сказав син.

— Не дурій! — крикнула мати.— Ми тепер усі
безбожники, але так теж не можна!

— Я вам правду кажу,— підтвердив син.— Це
прізвище у неї таке, Ангел.

— Звідкіля ж вона? — поцікавилась мати, пере-

борюючи тремтіння в голосі. Біда, як син не одру-
жується, ще більша, як жіночку не таку, як треба,
візьме.

— Вона, мамо, із сфери.

— Щось таке верзеш,— розсердилась мати.

— Нічого не верзу. Вона із сфери обслугову-
вання.

— Та нехай уже,— махнула рукою мати.— Аби
тобі жінкою доброю була, а нам невісткою. Та й по-
мічницею. Бо з батьком ми вже скоро не здужаємо
господарство вести.

— Добре, мамо. Ось у вихідний і привезу вам,—
заспокоїв син.

— Матвію, ти ж тут дивись, а я до міста! — на-
казала чоловікові Наталка.— Сього-того накуплю
та й додому, треба ж підготуватися, щоб усе як
слід.

На базарі побула Наталка, дещо продала та й
до магазину побігла. У чергу стала. А в голові все
невістка та невістка. Це ж тепер спробуй догодити.
Колись невістка годила свекрусі, а тепер он як усе
перевернулося. Колись, бувало, до схід сонця
встань, пізно ляж, а цілий день спини не розгинай.
А свекор і свекруха ще докоряють, що хліб даром
їси, що посаг поганенький батьки дали. А жити тре-
ба було. Яку ж то син приведе? Хоча б лагідну, хо-
ча б слухняну та скромну.

— Що ви, тітко, замислились, ніби мільйони під-
раховуєте, беріть уже! — кинув репліку хтось за
спиною.

Стрепенулась, заспішила Наталка, щоб людей у
черзі не затримувати.

— Чого стоїте, мене не бачили?! — докинула й
дівчина з-за прилавка.

— Зваж мені, дочко...— розкрила рот Наталка.

— Чек!

— Я виб'ю, ти мені зваж, відклади,— розгубилася Наталка.

— Буде чек, тоді й зважу,— блиснула зеленими стрілами очей молода дівчина у білому халаті, у білій накрохмаленій шапочці.

— Я стільки простояла вже,— мовила Наталка.

— Я теж не сиджу, а стою! — кинула дівчина колючу репліку.

— Так ти ж молоденька, гарненька,— ласкаво так задобрювала Наталка.— А я гостю чекаю, невістку майбутню. Треба пригостити.

— Не сюсюкайте, давайте чек! А там кого хочете, того собі й приймайте!

— Та зваж, будь ласка!

— Це вам не базар! Хто там далі? — гаркнула дівчина, спопеляючи злим поглядом Наталку.

— Ой, дівчино! Не можна так грубо! — вирвалось у Наталки.— Та тебе ж ніхто заміж не візьме, таку злюку!

— Візьме,— засміялася зеленоока.

— Хіба дурень який,— кинула Наталка, покидаючи чергу.

— Ха-ха! На дурня й розраховую,— засміялася дівчина, сподіваючись на підтримку свого злого жарту.

— Та вже відпустіть жінку! — почулося в черзі.— Вона й справді стільки простояла.

— Після такої образи — нізащо! — сердито мовила дівчина, орудуючи довжелезним ножем.— Нехай ще раз постоїть!

Іде додому Наталка, і такий їй жаль. За ту об-

разу, за обиду. І чого вони такі злющі, оці молоді? Батьки зодягають, батьки взувають, на посаг їй стараються, а вона аж сичить від люті. Гарна дівчина, хоч води з лица напийся, а розсердилась, геть морду їй перекосило. І це ж прибіється до чийогось берега. Вдома чоловікові розповіла, мало не розплакалась.

— Плюнь, не зважай на те,— заспокоїв Матвій.— Тепер вони лиха не знають, на готовенькому живуть, то й злі.

— Хоча б нам гарну привів синок,— зітхнула Наталка.

— Ти ж чула, Ангела приведе нам Павло,— пожартував Матвій.— З крильцями. Матимемо на кого молитися.

— Хоча б не з рогами,— і собі пожартувала Наталка.— Трохи погано, що з міста. Вона й звичаїв наших не знає.

— Тепер у місті половина сільських,— сказав Матвій.— Може, таку й висватає. Та нам з ними хіба надокучить? Вони ж тільки житимуть тут, а працюватимуть теж у місті. Не журися, стара!

До неділі Наталка готувалася, як до великого свята. Сама не присіла, Матвія геть заганяла. І курку зарізала, і наварила, і напекла всього. Нехай Павло приведе ту свою наречену, познайомить батьків. А там і одруження, весілля...

Аж ось і синок. З дівчиною. Бо хвіртка рипнула, Урхан загавкав і затих. У вікно б виглянути, та негоже цікавість свою показувати.

Двері у сінцях — рип, а в грудях — теньк, теньк. Це ж перша зустріч. А від неї так багато залежить.

Привіталися. Матвій і руку дівчині подав, а На-

талка засоромилась, очей не підведе. З кухні до столу забігалася, страви подаючи. А молоді на подвір'я вийшли, садок оглядають. Тепер уже Наталка у вікно виглянула. Гарна дівка. Струнка, гнучка. Обличчя тільки не видно. Але Павло маху не дасть.

«Слава богу, вибрав,— втішалась мати.— Колись не на красу дивились, а на посаг за дівкою. А тепер ангела шукають».

— Ідіть до хати, обід готовий! — кличе мати.— Матвію! Ти ж там вина внеси!

Зайшли. Сіли до столу. Дівчина спиною до вікна, обличчя в тіні, не розгледити одразу.

Наталка, нарешті, насмілилась голову підвести. Глип: руки затремтіли, в горлі пересохло.

— То це ти? З того магазину, де я стояла, щоб ковбаси взяти? — розгублено запитала.

А дівчина витягнулась, уставилась зеленими блюдцями очей.

— Маманю! Щось ви плутаєте!

— Мамо! — стурбувався син.— Це Люся, це Ангел! Я ж вам говорив про неї!

— Ні, ти скажи,— підвелася мати,— це ти мене образила і ковбаси не дала?

— Можливо, й я,— кинула дівчина,— але такий порядок, без чеків не відпускать.

— Що ж це за порядок — старих ображати?! — не заспокоювалася Наталка.— Павлику, та я її не хочу бачити! Чуєш?

Вибігла з-за столу, на вулицю пішла. Ні з ким не говорила. Думала, за якусь годину повернеться, а там уже ні ангела, ні чорта в хаті. Трохи заспокоїлась. Прийшла додому. А ті як сиділи за столом, так і сидять. Матвій навіть веселий.

— Не хочу я її — повторила рішуче Наталка.

— Мамо! Уже пізно,— підійшов Павло.— Ми з Люсею зареєстровані. Тепер вона моя дружина.

— Але ж вона...— все ще не здавалася мати.

— Заспокойтеся,— мовила слово ї невістка.— Тепер я вас уже знаю і ніколи вам поганого слова не скажу. Навіть коли у вас і чека не буде.

— Не гарячкуй, стара,— весело мовив Матвій.— Тепер у нас у хаті буде ангел. Свій, домашній. Ха-ха!

У Наталки теж пом'якшало на душі, затеплилося. Тільки у згадці все ще дзвеніла ота їхня сварка у магазині: «Та тебе ж ніхто заміж не візьме, таку злюку!» — «Візьме».— «Хіба дурень який». — «Ха-ха! На дурня й розраховую».

МЕНЕ НЕ НАЗВАЛИ В ДОПОВІДІ

Як це й не прикро, але мене не назвали в доповіді. Не те, що не похвалили, а навіть прізвища не згадали. Мене це вразило. Навіть приголомшило. І до перерви я почував себе, як ото карась, ще живий, але вже очищений від луски. Бракувало тільки гарячої сковороди.

«Не сіпайся, не бери близько до серця,— заспокоював я сам себе.— Ось на перерві зустрінешся з друзями, поговориш, вислухаєш їхні доброзичливі слова, і все уляжеться. А там і забудеться».

Першим, кого я помітив у людському потоці, що дружно плив до виходу з залу, був Демидко. Він стояв біля свого ряду, крутив у руці газету, а очима пас уздовж проходу, ніби когось шукаючи.

«Мене виглядає,— з теплотою подумав я, гостро відчуваючи потребу, щоб саме в цю хвилину поруч був хтось надійний.— Молодець, не забув добра».

У дружбу до молодшого від мене Демидка я не набивався, нічим не виказував до нього своєї симпатії. Тільки й того, що на одному засіданні, де його досить гостро критикували, замовив слово, підтримав і навіть врятував від суворого стягнення. Відтоді Демидко мало не молився на мене, завжди шукав нагоди зустрітися й поговорити.

Я підніс руку, привітно помахав і, наскільки це було можливо, прискорив крок до товариша. Але Демидко, побачивши мене, чомусь не зрадив, а відвернув свою буйноволосу голову і раптом зник за широкою спиною огрядного чолов'яги, що заступив собою майже увесь прохід.

«Значить, не впізнав,— виправдав я товариша, що ніби голка в сіні, загубився в натовпі.— Та нічого, у фойє розшукаю і здибаюсь з ним».

Тим часом біля самих дверей, де аж вирувала жива людська хвиля, промайнула постать жилавого, завжди привітного й усміхненого Чинюка. Він кожного разу перший дзвонив і поздоровляв, коли хоч щось почув про мій успіх, запрошував до себе в гості, на риболовлю чи просто на прогулянку у вихідний.

— Привіт, Максиме Григоровичу! — намагаючись бути веселим, гукнув я товаришеві, вриваючись у потік.

Правду кажучи, це дещо штучне, загравання перед Чинюком мене принижувало. Тим більше, що саме на цих зборах його прізвище було назване у довгому ряду кращих, а мое...

Чинюк побачив мене, навіть кивнув головою, але назустріч не кинувся, а на моїх очах приліпився до товариша, який щойно сидів у президії, і більше навіть не оглянувся, щоб вибачитись чи дати знак іти за ним.

У просторому фойє я ніс до носа зіткнувся з Треляжним, балакуном, що завжди сипав найновішими анекдотами. Ще не було випадку, щоб він мене обминув, не затримав і не почастивав жартом, щойно почутим чи, може, вигаданим ним самим.

Саме тепер мені було не до жартів і не до анекдотів, але й близькість Треляжного не завадила б, аби не залишатися зовсім самотнім.

— Щось новенького розповісте? — зачекав я знайомого, простягнувши руку для привітання.

— Все новеньке в буфеті! — кинув мені Треляжний, не помітивши моєї руки і не зупинившись. — Біжу туди. Перерва всього на двадцять хвилин.

Це вже було щось подібне до змови проти мене.

«Нехай уже в доповіді обійшли, — думав я, — якась на те причина є. Але чому ж друзі демонстративно відвертаються? Щось знають? Але ж я сам ще нічого...»

Мої думки обірвалися, бо я побачив Сировича, котрий, як мені здалося, прямує саме до мене, поблискуючи ще молодістю лисиною. Цього товариша я не дуже шаную за його характер. Він, коли йому щось треба, ходитиме за людиною, запрошуватиме її до ресторану, задовольнятиме кожне її бажання. А доб'ється свого — людину ту може й не помічати.

«Можливо, він не почув, що мене в доповіді не назвали, коли так сміливо пробивається до мене, —

подумав я про Сировича, знаючи отой його характер. — А може, хоче ехидненько поспівчувати?»

Уникати зустрічі було незручно, тому й я зробив кілька кроків до нього, готовий обмінятися хоч кількома словами.

— Ну, що? — замість привітання, звернувся до мене Сирович. — Як доповідь, сподобалась?

— Нічого, — кажу, намагаючись бути спокійним. — Нормальна доповідь.

— А тебе ж у ній навіть не згадали? — шпигонував Сирович.

— Ну, то й що? — не хотів я визнавати своєї поразки.

— А те, що це вже сигнал! — злорадно наголосив Сирович, пронизуючи мене злим поглядом. — Серйозний сигнал!

Мені хотілося сказати цьому нахабі щось колоче, категоричне, адже ж він і біля мене ще недавно упадав, бо треба було на місце підходяще влаштуватися. Але я не встиг вимовити й слова, бо різко задзеленчав дзвінок, сповіщаючи про закінчення перерви.

Пружний людський потік поніс мене до залу. Настрій мій не поліпшився, а ще більше підупав. І не так від доповіді, як від несподіваного розчарування в людях. У тих, кого я до сьогодні вважав своїми друзями й однодумцями.

Раптом мене хтось штовхнув, потім під руку взяв. Я підвів голову і побачив Дрозда. Товстенського, червоненького, короткозорого.

— Біля тебе місце знайдеться? — тулячись до мого боку, запитав Дрозд.

— Тут місця не закріплені,— зрадів я товаришеві, його щирості.

— Ти ніби схвильований? — усідаючись на крісло поруч зі мною, запитав Дрозд, пильно дивлячись на мене крізь окуляри.

— Трохи є,— відповів я, не вдаючись у подробиці, сподіваючись, що він знає причину мого поганого настрою.

— Чим же ти схвильований? — не відставав Дрозд.

— Розумієш, у деяких своїх знайомих розчарувався, — признався я.— Якись вони порожні стали, ніби хто з них душі повиймав.

— Буває,— підтримав Дрозд.— А хто саме?

— Демидко,— назвав я.— На перерві хотів до нього підійти, а він за чужу спину сховався.

— То такий,— не пояснюючи, кинув Дрозд.— А ще хто?

— Ну, хоча б Чинюк,— поскаржився я.— Мене побачив, не підійшов, а приліпився до товариша, який у президії сидів.

— Викинь з голови! Чинюк — відомий підлабузник! — категорично мовив Дрозд.— Я таким не дивуюсь. Оце і всі, хто тебе з душевної рівноваги вивів?

— На жаль, не всі,— розпалився я.— Треляжний мимо пробіг, не привітавшись, а Сирович навіть образив своїми підленькими натяками. Мовляв, наді мною щось нависло.

— Це вже щось забагато для одного дня,— ніби підсумовуючи, зробив висновок Дрозд.— Таки схоже, що з тобою щось сталося? А ти не зважай,

плюнь! Притчу східну про караван і шакала знаєш? Ось і роби висновок! І вище голову!

— Та нічого особливого зі мною поки не сталося,— заспокоїв я товариша, який виявив до мене таку прихильність, щирість.— Єдине, що мене сьогодні в доповіді не назвали.

— Як?! — аж підскочив Дрозд і втупився у мене крізь скельця окулярів.— Не похвалили?

— Навіть прізвища не згадали,— зіхтнув я.— Сам не можу пояснити, з яких це причин.

— Та-а-к! — ще раз донитливо поглянув на мене Дрозд і замовк, замислився, ніби підшукував якийсь аргумент, щоб втішити мене, заспокоїти.

— Ти мені пробач,— сказав після роздуму Дрозд,— я книжку забув там, де сидів до перерви. Мушу піти забрати, бо ж бібліотечна.

Він підвівся і, пригинаючись, щоб не так помітно було з президії, подався проходом у задні ряди.

Добру годину тривали дебати. А потім із заключним словом виступив доповідач. Він зробив кілька зауважень на виступи, відповів на запитання і, вибачаючись, додав:

— Самокритично визнаю, що трапилась у нас прикра помилка. Я випадково пропустив сторінку доповіді, де йшлося про успіхи й досвід кількох наших талановитих товаришів. Я дозволю собі назвати їх імена зараз, бо вони цього цілком заслуговують.

Серед пропущених прозвучало і моє прізвище. У мене раптом відлягло від серця, спало нервово напруження, а натомість прийшла радість, що геть заповнила все моє єство. Хотілося діяти, співати, потрапити в оточення близьких і щирих людей.

Закінчилися збори. Я вільно, легко, не відчуваючи землі під ногами, вийшов на вулицю. І яке ж було моє здивування, коли побачив біля дверей, на сходах, що вели до тротуару, стояли: Демидко, Чинюк, Треляжний і Сирович. Вони, ніби учасники одного ансамблю, дружно мене вітали, забігали один поперед одного, намагаючись щось мені сказати. Але я поминув їх, не зупиняючись.

Та біля тролейбуса, захеканий, спітнілий наздогнав мене Дрозд і, коли зайшли до салону, вмовився поруч. Але книжки в його руках я не побачив. Видно, він, горопаха, так і не знайшов її. А вона ж бібліотечна. Ото неприємностей буде!

НА БЕЗЛЮДНОМУ ОСТРОВІ

Не можу навіть пояснити, як все те сталося. Пам'ятаю тільки, що почалося воно з телефонного дзвінка від Боровців, наших давніх і добрих друзів.

— Як собі знаєте, а Новий рік зустрічаємо в нас. Будете? — з надією запитав Олексій Петрович і в чеканні відповіді прискорено засопів у трубку. Видно, від хвилювання.

— Будемо! — навіть не порадившись з дружиною, запевнив я товариша, почувши оте його збуджене сопіння.

І ось ми їдемо до друзів. З «Київським» тортом, з пляшкою шампанського. У тролейбусі тіснява, штовханина, обмін дотепними репліками. А мені хоч би що. Бо не стою, а сиджу. У теплі, в добрі. Аж на сон хилить. Я вже мало й не задрімав, коли — глип, а наді мною дівчина. Власне, тільки дівоче обличчя (статура геть затиснута між людьми), та яке! Хоч води з нього напийся! Щічки — яблучка червоні, губки — вишеньки стиглі, очиці — волошки у росяному блиску! Одне слово, дівчина-писанка! З такою на край світу подався б, куди-небудь, де ані живої душі. Найкраще — в тропіки, кудись на безлюдний острів. Щоб тільки вдвох. Хоч на день, хоч на годину, хоч на якусь мить.

Але куди полинеш, коли сидиш, ніби в лещатах залізних та ще й при нагляді пильному. Та й дівчина теж не стоїть, а висить над тобою. Її не так і легко вирвати з гурту. Єдине, що тобі лишається за такої ситуації, — це нездоланне бажання, крилата уява, солодка мрія.

І ось сталося так, що, задумавшись і замріяв-

шись, я вирвався з тих залізних лещат, кудись по-
линув та й опинився...

До пам'яті прийшов від того, що в обличчя немилосердно припікало сонце, а босі п'яти лоскотала океанська хвиля. Розплющив очі, пересунувся подалі від води, поглядом окинув довколишній простір і переконався: я на острові. Невеличкому, самотньому, у смузі тропічного клімату. Піді мною піщана коса, поблизу дві кокосові пальми, а далі зелений гайок.

У розпач не впав. Я майже напам'ять знав пригоди Робінзона і всю епопею «Таємничого острова», тому був переконаний: не пропаду. Принаймні двадцять вісім років, як відомий усім школярам Крузо. Оглядаючи свій пошарпаний одяг і босі ноги, я раптом побачив біля себе «Київський» торт і пляшку шампанського. Більше ніде нічого, окрім окулярів на носі.

«Так це ж Новий рік! — прорізала згадка. — Виходить, ми так і не доїхали до Боровців. Що ж сталося?»

Підкріпивши свої сили слизькими й несмачними устрицями (свої апетитні ласощі я притримав до слушної нагоди), пішов досліджувати острів. Досить було кількох побіжних спостережень, щоб підтвердити: він абсолютно безлюдний. На радість, на ньому не було левів чи будь-яких інших хижих звірів, сусідства з якими я не терплю. Те, що мені спершу видалось гайком, виявилось єдиним тут велетенським баобабом з розкішною кроною і просторим дуплом у стовбурі, де можна влаштувати надійне і затишне житло. Там я й приховав свої припаси.

Та яким же було моє здивування і якою була моя радість, коли, поминувши зарості колючих кущів, на березі, біля самої води, я побачив людську постать

«Дівчина! — аж йокнуло мені в грудях, коли підійшов ближче. Лише в легенькій кофтині і в мокрій сукні, що тісно облягала молоде, пружне тіло. — Жива чи нежива?» — сполошився я.

Я мерщій кинувся до дівчини, упав перед нею на коліна і, захопивши за руки, хотів їй зробити штучне дихання. Може, вона морської води насорбалась?

— Ой! — заволала дівчина, вирвала свої руки з моїх і, як дика коза, пружно відстрибнула від мене, дивлячись переляканими розширеними зіницями.

Я розгубився. Цивілізована чи дикунка? З якогось корабля, що затонув, чи тут мешкає? Треба бути обережним і водночас ввічливим.

— Інглiш, канадiєн, амерiкен, iтальяно?! — випалив я перше-ліпше запитання, що влізло в голову. Досить безглузде, якби це було на материку, а не на безлюдному острові.

Дівчина не втікала, але стояла насторожена й готова дременути від мене. Моє запитання залишилося без відповіді.

«Буде мені мороки, якщо не знайдемо хоч якоїсь спільної мови, — подумав я. — А гарна, холера, просто до запаморочення. І дуже мені когось нагадує».

— Шпрехен зі дойч? — запитав я уже більш академічно, бо в цій мові почував себе, як риба в воді. Навіть знав відмінювання слова «хворий». «Іх бін кранк, ду біст кранк, ер іст кранк».

Та дівчина й на це тільки похитала головою. Зовсім так, як це робиться у нас, коли щось заперечують.

— Гам, гам? — мовив я лагідно і поплямкав губами.

Дівчина похитала головою, як це робиться у нас, коли щось підтверджують.

— Зараз я тебе, кізонько, нагодую, а там і попід ручки пройдемося! — вирвалася у мене радісна й збуджена думка.

— А дулі з маком! — раптом відрізала дівчина. — Гадаєш, я тебе не впізнала? Ти ж той, котрий у тролейбусі їхав і витріщався на мене, мало живцем не проковтнув!

«Вона, та сама, — раптом пригадав я, — та ще й на безлюдному острові! Як і мріялось».

— Так ось, ти не «шпрехен зі дойч» і не «гам-гам», а справді нагодуй мене, коли тобі так кортіло побути зі мною хоч день, хоч годину, хоч мить якусь! — тупнула красуня босою ніжкою по піску. — Я страшенно голодна!

— А що б ти їла?

— Кокосовий горіх.

— А ти бачиш, де ті горіхи висять? — з жахом поглянув я на пальму.

— Бачу, високо, але ти полізеш і дістанеш, коли тобі так зі мною на острів кортіло! — блиснула росяними волошками дівчина і демонстративно відірвала від крутого стегна мокру сукню.

— Так високо не вилізу! — з дрожем у голосі вигукнув я. — Краще устрицями пригощу.

— Тьху на твої устриці! Краще вже рибою, — заперечила красуня.

— А де її взяти? — розгубився я ще більше.
— Наловити, — показала дівчина на океан.
— Чим, як?
— Зроби вудочку.
— З чого? — мало не плакав я.
— На! — висмикнула вона металеву заколку з іще мокрої, але дуже пишної золотавої зачіски. — Це на гачок!
— А до чого я його прив'яжу?
— Пометикуй, щось придумаєш! — засміялася дівчина.
Я зовсім розгубився. Але не послухатися не посмів. На примітивний гачок, наживлений шматочком устриці, я таки впіймав морського окуня.
— Смаж! — наказала дівчина.
— А вогню де взяти?
— У тебе ж окуляри на носі, сонце ось на небі, а сухі водорості на березі. Ех ти, макуха! — присоромила красуня. — А на край світу задумав податися! На безлюдний острів!
Щоб не така солона вода, втопився б від ганьби. А так розпалив багаття і спік окуня. З лускою, з нутрощами.
— Їж! — люб'язно і ніжно простягнув я поживу дівчині.
— А ти забув, що сьогодні за день?
— Новий рік! — схаменувся я.
— Давай шампанське й торт! — наказала вона. — Ти ж мав це, коли їхав у тролейбусі і лупав на мене очима.
— Ходімо! — рушив я до баобаба, де в дуплі лежали ласощі.
Моя красуня з апетитом пила шампанське й на-

минала торт, а я дивився й умлівав від задоволення. Я чекав, що після вина жадана хвилина кохання неодмінно настане. Як все ж гарно на безлюдному острові!

— Я полізу в дупло і відпочину від спеки! — кинула дівчина зі сміхом.

— Лізь, лізь! — тремтячим голосом заохочував я красуню.

І вона полізла. Щось там шаруділа, а потім на мене полетіли кофтина і мокра сукня. Я почекав хвилину, а тоді, забувши все на світі, й собі до дупла кинувся. Вже й голову встромив у дірку, а з темряви як захарчить щось, як захарчить!

Я глянув і перед самісіньким носом побачив... страшенну пику дикуна, що тягнулась до мого обличчя.

Я рвонув голову з дупла, боляче ударився потилицею і що є сили закричав: «Е-е-е!»

— Що з тобою? — хтось шарпнув мене за руку. — Пішли, будемо пробиватися до виходу!

Я кліпнув очима, побачив, що в тролейбусі, і все зрозумів. Глянув на те місце, де стояла дівчина, але на мене витріщилась бородата пика з запухлими очима й синім носом.

— Пляшка не вислизнула з кишені? — запитала дружина. — А торт над головою тримай, бо розчавлять!

«Це ще все щасливо обернулося, — радісно подумав я, — а то, бач, на безлюдний острів потягло!»

БЕРЕЖИ СЕБЕ!..

Прийшовши з роботи, Козенко роздягнувся, перевзувся у старенькі повстяні капці, потім помив руки і вже, було, завернув на кухню, де завжди вечеряв, але мати дружини перепинила його.

— Ні-ні, Колю, не сюди,— лагідно, навіть ніжно мовила Тетяна Кузьмівна, легенько торкнувшись зятевого плеча.— Ходімо!

«Дивина,— подумав Козенко, пересвідчившись, що Тетяна Кузьмівна веде його до кімнати.— Може, хто приїхав? Я ж завжди вечеряю на кухні та ще й на краєчку стола, вічно заставленого каструлями, тарілками, чашками та ще різним начинням».

Микола здивувався ще більше, побачивши на

столі, застеленому білою скатеркою, чимало апетитних страв, якими пригощають не кожного дня. Біля рівненьких тарілочок з дорогого обіднього сервізу лежали такі ж новенькі мельхіорові виделки і навіть ножі.

— До нас хтось приїхав? — запитав зраділий Козенко.— А де ж Надя?

— Ніхто до нас не приїхав, а Надя ось-ось прийде,— сказала Тетяна Кузьмівна.— А з чого це ти взяв, що хтось приїхав?

— По столу бачу,— потер руки Микола.— Не для самих же це!

— Для самих. Для тебе, голубчику,— зітхнула Тетяна Кузьмівна і з сумом чи жалем поглянула на зятя.

— Щось трапилось? — насторожився Козенко.

— Нічого,— знову зітхнула Тетяна Кузьмівна,— але хіба тепер треба довго чекати, щоб щось трапилось? Сідай, вечеряй. І бережи себе, Колю!

— А ви чого не сідаєте?

— Я сяду. Ось Надя прийде, то тоді вже разом. Десь вона з жінками затрималась. А ти бери їж, не чекай!

Козенко з'їв кілька шматочків та й замислився. Над ось цією, якоюсь не досить звичайною для нього, увагою.

— Може, тобі для апетиту щось? — запобігливо запитала Тетяна Кузьмівна, вловивши настороженість Миколи, і кинулась до серванта.

Скоро Микола з насолодою споживав усе, що було на столі, з вдячністю позирав на Тетяну Кузьмівну, жінку справедливу, але скупувату, і навіть не почув, як до кімнати зайшла Надя.

— Ти вже вдома? От і добре! А ви, мамо, ще не вечеряли? То сідаймо та всі разом,— заметушилася Надя і, звертаючись до чоловіка, повторила майже те, що й мати: — І бережи себе, чоловіченьку, ой, бережи!

У Миколи від такої турботи, чи від того зілля, що дала Тетяна Кузьмівна, зробилося тепло не тільки в душі, а й в шлунку. Йому хотілося обійняти своїх милих жінок і справді берегти себе, щоб завжди так гарно було в сім'ї.

Наступного дня Козенко бадьоро крокував на роботу, всю зміну працював з піднесенням, а, повертаючись додому, і на хвилину не затримався біля пивного ларка, де мав звичку побути у гомінкому чоловічому товаристві. Роздягнувшись і помивши руки, Микола впевнено повернув до кімнати, але його перепинила Надя.

— Ти куди це розігнався? — суворо запитала.

— Вечеряти,— оптимістично відповів Микола, з приємністю згадуючи вчорашнє.

— Хіба ти не знаєш, де вечеряють? — сухо кинула дружина. — Пора б уже запам'ятати!

Козенко, знизавши плечима і зробивши крутий поворот, пішов на кухню і мовчки, самотньо похочав, не відчуваючи ні смаку, ні задоволення.

«Що з ними? — губився в догадках.— Вчора були такі чемні, м'які, запобігливі, а сьогодні зовсім інші. І знаходить же на людей».

Хтозна, скільки то часу минуло, але Козенко, як і не мріяв, не відчував до себе тієї теплоти, що так зіграла його одного разу. Хоч вдома, сказати правду, був лад, були і нормальні взаємини.

Та якось, коли вже майже все забулося, Микола знову потрапив в обійми особливого піклування,

Ще на порозі зустріла його дружина, допомогла роздягнутися, капці підсунула. А коли умивався, то й рушник подала. Чистий, накрохмалений, пахучий. А Тетяна Кузьмівна, як і того разу, не пустила на кухню, а до кімнати повела.

— Бережи себе, Колю! — мовила і по голові погладила маленькою рукою.

— Ой, бережи, чоловіченьку! — повторила й Надя, обійнявши і пригорнувши до себе.— Нині такий світ, таке життя, що не вгадаєш, як усе й обернеться!

Козенко все ще не міг второпати, чим стурбовані жінки, але побачивши розкішний стіл, вдавано замислився, засумував, доки Тетяна Кузьмівна, помітивши те, не запитала:

— Тобі, може, для апетиту чогось?

— Та й можна б,— погодився Микола, не виказуючи поспішності чи особливої радості.

— На, голубчику, на! — повертаючись від серванта, щебетала Тетяна Кузьмівна.— Нічого не шкода, тільки бережи себе! Живи нам хоч сто років!

— Ой, Колю, бережи себе! — вторила й Надя, сидячи поруч з чоловіком і підкладаючи йому на тарілочку.

— Та в чому ж річ? — уже налякався Козенко.

— Ти в дворі нічого не помітив? Квітів під ногами не бачив?

— Нічого не помітив, нічого й не бачив. Не придивлявся,— пояснив Микола.— А що?

— Хоронили сьогодні чоловіка, з сусіднього будинку,— журно мовила Тетяна Кузьмівна.— Ще зовсім молодого. Це ж яке горе в сім'ї!

— Десь твоїх років,— сумно додала Надя.— Та ти їж. І бережи себе, прошу!

«Так ось воно що,— зрозумів Козенко.— То во-ни й минулого разу так упадали біля мене, що хтось помер. А я тоді ніяк не міг здогадатися. Диво!»

— Ти, Колю, не замислюйся так глибоко,— помітивши задуму зятя, зауважила Тетяна Кузьмівна.— Тепер же на людину так і чатують всілякі інсульти, інфаркти, діабети. Ото бережи себе!

— Ой, бережи, ой, бережи! — вигукнула Надя стурбовано.— І бери вечеряй!

Та минув день, минув тиждень, а Козенка більше не кликали після роботи до затишної кімнати. Він знову вечеряв на кухні, самотньо сидячи край столу, завжди захарашеного посудом.

«Щось ніхто не упокоюється,— майнула зловтішна думка у Миколи.— Зовсім забули мене, не турбуються, щоб беріг себе. А що як?..»

Одного вечора Козенко прийшов додому пізніше, ніж завжди, роздягався, сопучи й шморгаючи носом, а рук мити взагалі не пішов. Упав на стілець, обхопив голову руками.

— Що з тобою? — насторожилася Надя.

— Зі мною нічого! — буркнув Микола.

— А все ж?

— Я ж тобі сказав!

— Щось болить? — без особливої тривоги запитала й Тетяна Кузьмівна.— Нехай дихне! — порадила вона дочці.

— Дихни! — наказала Надя.

— Відчепіться! Нема чим дихати! — розсердився Козенко.— Людини он не стало, а у вас одне на думці.

— Кого не стало? — одразу насторожилась Тетяна Кузьмівна.

— Хтось помер? — зблідла Надя.

— Помер,— схлипнув Козенко.

— Хто? — в один голос гукнули Надя й Тетяна Кузьмівна.

— Боровичок,— нехотя видавив із себе Микола.

— Людоньки! Такий ще молодий, такий червоний завжди! Та що з ним? — сплеснула в долоні Надя.— Хто б міг подумати!

— Отож-то, хто б міг подумати,— сумно повторив Козенко.— А вже нема.

— Надю! Накривай стіл у кімнаті! — заметушилася Тетяна Кузьмівна.— Колю! Мий руки та сідай вечеряти! І бережи себе, голубчику!

— Ой, бережи! — мовила крізь сльози Надя і заходила на стіл подавати.

«Ось що з людьми діється,— всівшись біля столу, міркував Микола.— Почують про горе — добрішають, забудуть — знову черствіють».

— Та ти не переживай, не бери близько до серця,— погладила Миколу Тетяна Кузьмівна.— Ось я тобі для апетиту трішки дам. Тільки бережи себе.

— Ой, бережи! — підкладаючи на тарілочку й віддано дивлячись на чоловіка, зітхала Надя.— Бо, не доведи доле, щось трапиться з тобою, нам теж не жити! Бережи себе, Колю!

А Козенко апетитно уминає вечерю, а сам зі страхом думає:

«Хоча б минулось, хоча б хто з них ближчим часом Боровичка не зустрів, бо буде мені тоді. Хтозна, чи й убережу себе від великої неприємності за таку, хоч і веселу, але не дуже гуманну витівку».

ДБАЙЛИВИЙ СИНОК

Коли б ви не зустріли Миколу, вже підтоптаного парубійка з рудими козацькими вусами й чималою лисиною на голові, він усе заклопотаний, усе поспішає.

— Здоров, Миколо! Як життя? Стань та розкажи.

— Нема часу, треба бігти,— кидає на ходу Микола й витирає лисину, що аж парує.

— Куди ж ти?

— Та, диванчик у меблевому магазині приглянувся, піду випишу, бо хтось випередить.

— А ти й досі без диванчика?

— Я не собі, матері,— махає рукою Микола і зникає за рогом.

«Славний хлопець»,— хвалите ви Миколу, бо ніні сини не так і часто про матерів дбають.

Іншим разом вуса Миколи на хвилинку виринули з натовпу на центральній вулиці.

— Миколо! Як диванчик?

— Порядок! — кидає на ходу.

— Мати задоволена? — хапає Миколу за руку, щоб не втік.

— Хто? Ах, мати? Задоволена! — поспіхом відповідає Микола і навіть на місці тупцює ногами, аби не збавити швидкості.

— Та ти знову біжиш?

— Біжу.

— Куди, якщо не секрет?

— Добиваюся, щоб телефон поставили.

— Собі?

— Матері.

— Ну, біжи, бо тут і справді можна прогавити. «Оце Микола, оце синок! — захоплюється парубком.— Сил не шкодує, часу, енергії. Так і мотається, аби тільки матері догодити!»

За кілька днів застає Миколу у магазині. Він саме телевизор оглядає. Аж розчервонівся.

— Купуєш чи що?

— Купую.

— А досі без телевизора жив?

— З телевизором.

— То навіщо тобі два?

— Я не собі. Матері. Кольоровий.

— Дорогувато.

— Для матері нічого не шкода! — як лозунг, проголошує Микола і прямує до каси платити гроші.

«Так воно й повинно бути,— робите собі висновок.— Але ж далеко не всі сини такі щедрі, як оце Микола. Феномен!»

— Миколо! — зупиняєте ви парубка ще якогось там разу і не даєте йому втекти.— А де живе твоя мати?

— Як то де? — дивується Микола.— У мене. Недавно переїхала. Не хотіла, правда, упиралася, ледве переконав, ледве умовив. Може, хоч з рік продержиться. А там, як набридне, знову до себе повернеться. До родичів тобто. От я й стараюсь.

— А де ж ти грошей стільки набрав на дорогі покупки?

— Як де? — дивується Микола.— У матері. Вона ж хату в селі продала.

— Ану, Миколо, давай розберемось. То, виходить...

— Нема мені часу розбиратися,— зривається з місця енергійний вусань.— Біжу ось піаніно купувати, доки мати не передумала.

І він, засунувши руку в бокову кишеню піджака і пересвідчившись, що гаманець з грішми на місці, побіг у напрямку музичного салону.

СПАДКОЄМЕЦЬ

Доля занесла Левка Вернибиду у віддалене село. У пошуках щастя. Нині багато хто хати в селі продає. З хлівами, погребями, садами. І не дуже дорого. От і закортіло Левкові похазяйнувати, дачником пожити та ще й розбагатіти.

Йде він вулицею, на хати чепурні, на ворота з хвіртками поглядає та й прикидає, що б його краще придбати.

— Чи можна тут у вас хату купити? — запитав Левко літнього чоловіка, що ніс траву в мішку.

— Та можна,— відповів чоловік, підозріло глипнувши на незнайомця.

— А як відносно ціни? — затримав чоловіка Вернибіда, бо той і не збирався зупинятись.

— Залежно від хати,— чоловік поставив важкий мішок на землю.

— Мені б таку собі, дешеву,— зам'явся Вернибіда.

— Тоді прямуй до Одарки Лопушихи,— недовго думаючи порадив чоловік, закидаючи мішок на плече.— Ось пройдеш до вулички, повернеш ліворуч, а там через п'ять дворів і Одарчина садиба,— охоче пояснив чоловік і якимось загадково кахикнув.

За кілька хвилин Левко зупинився біля подвір'я Лопушихи і з цікавістю оглядав стареньку, але чепурну хату, тільки чомусь недовкрито, дерев'яний хлів, що виставив до сонця голі крокви й лати, а також недобудовані ворота, притулені до старезних, але міцних дубових ушул.

— Чого витріщився? — раптом ляснуло за спиною Вернибіди.— Родичів шукаєш чи покупець?

— Покупець,— вирвалося у Левка, бо збрехати сивій худорлявій жінці, що тримала на коромислі відра з водою, не посмів.— Люди порадили: йди, мовляв, до Лопушихи.

— Ну, ну,— посміхнулася старенька.— Оце ж я й є. Хазяйка. Ходімо, як не жартуєш. Гостем будеш.

Вернибіда навіть не сподівався, що все для нього обернеться так гарно. Одарка ще нічого не розпитала, нічим не поцікавилась, а відразу до столу посадила, гарячими дереунами з сметаною пригостила, картоплею смаженою, навіть яечнею з салом.

«Житуха! — облизався Вернибіда.— Будівлі запущені, а бабуся, видно, заможна, гостинна. Чого доброго, дешево й виторгую таке обійстя. На краще не стягнусь».

— Скільки ж просите? — витираючи масні пальці цупким полотняним рушником, запитав Левко, сподіваючись легко обкрутити простакувату бабусю.

— Та-а, дурниці,— поправила білу хустину на голові старенька.

— То скільки ж? — втягнув у себе повітря гість і затримав його в грудях, скільки можна було терпіти.

— Даром віддам,— дивлячись, як обличчя покупця налилося багрянцем,— відповіла стара.

— Тобто, як це?! — нарешті видихнув ошелешений Левко.— Зовсім таки даром?

— Еге, зовсім,— підтвердила Одарка, прибираючи зі столу.

— Хе-хе! — прийняв все це за жарт Вернибіда.

— Правду кажу, можу навіть побожитися,— махнула рукою біля гострого носика Лопушиха, ніби осіяючи себе хрестом.

— А ви ж куди? — здивовано кліпав очима Вернибіда.

— Нікуди. Тут доживатиму. Хіба мені багато лишилось? Рік-два та й... Ехе-хе! Всі туди підемо. Й нічого з собою не візьмемо. Ехе-хе! — якось безнадійно зітхнула Одарка.

«Оце так ідея! Оце так несподіванка! Помирай, голубонько! Я тебе й дня не затримаю,— зловтішно подумав Левко.— Господарем стану і грошики залишаться. Ну, ну».

— У тебе ж сім'я чи хто там? — ніби знічев'я поцікавилась Лопушиха.— Бо хата, сам бачиш, не дуже простора.

— Сам я, сам,— поспішив запевнити Вернибіда, бо ж не признаватись йому, що давненько залишив дружину з донькою на руках.— Як палець. Набрідло по заробітках з місця на місце переїжджати, ось і надумав пожити незалежно.

— А так, так. Це похвально, коли людина сама собі раду дає,— підтримала гостя Лопушиха.— Я, щоб не така немічна, теж сама доживала б, а так мусиш щось робити. Ехе-хе, недовго вже,— знову зітхнула Одарка.

— То, як же ми це діло..? — побоявся договорити Вернибіда.

— А що тут мудрого? Я на тебе все перепишу. По закону. Як то й годиться. Ну, а ти вже мене якось дотримаєш... А там — хазяйнуй собі на здоров'ячко! Тільки ж господарство треба до пуття довести.

— Доведемо,— почухав потилицю Левко, бо до роботи був не дуже беручий, тому й шукав щось на дурничку.

— Та я тобі вірю,— аж засяяла Одарка.— Бачу, плечистий, здоровий, їси добре, то й робитимеш не гірш. У мене, хлопче, око набите.

— Ви мені пробачте,— знітився Левко,— але як же все це оформимо? Господарство переходить до мене після вашої смерті чи як?

— Що це ти?! — запобігливо мовила стара.— Одразу відписую. Все твоє, що бачиш. Навіщо тобі тієї клятої смерті чекати? Бери, користуйся, господарюй! Хіба я що?

Через якийсь там тиждень, коли Одарка Лопушиха, одна-однісінька в цілому світі, відписала своє майно Вернибіді, новий господар аж загуляв на радощах. Адже щастя саме в руки припливло!

— Ти, хлопче, бери та докрий дах,— нагадала Одарка Левкові,— а то помру — від людей сорому наберешся, що покійниця в такій хаті лежить.

Забігався Вернибіда, закрутився. Кинувся шиферу діставати. І таки дістав, купив за власні гроші. Тепер хата — ніби молодиця гарна з новою хустиною на голові.

— Аж помирати не хочеться,— зраділа Одарка, милуючись уже відписаною хатою.

«Помреш, бабо, не вік тобі брикати,— ехидно подумав Левко, почувши Одарчину радість.— Закриєш оченьки, складеш рученьки та й... ха-ха».

— Тепер до хліва приступай,— Одарка не дала віддихатись своєму спадкоємцеві.

— Так шиферу ж більше нема,— розвів руками Левко.

— Можна й соломою вкрити,— заспокоїла стара.— Це ж село, не місто. Тут і солома в почесті. Піди до колгоспу, випиши та й...

— Соломи? Будь ласка,— пообіцяв голова правління Вернибіді.— Тільки в жнива доведеться в полі попрацювати. В гарячу пору.

«Нічого собі,— розгубився Левко.— Тут, виявляється, не тільки дерунів з сметаною скуштуєш. А стара відьма тільки командує. Коли ж вона вже богові душу віддасть?»

Працює Вернибіда в полі. Старається. Аж кістки за день тріщать. Але куди подінешся, на своє ж господарство старається.

«А чого це в неї все то недовкрито, то недобудоване? — сполошився якимось Левко.— Ніби все тільки й чекало його міцних рук.

— Чого це у вас і ворота не припасовані, і хата недовкрита, і хлів? — запитав він Одарку: — У вас до мене нікого не було? Ну, з цих, із спадкоємців?

— Були,— розважливо мовила стара.— Тільки все якісь непутящі. То хитрі, то ліниві. Хіба ж би я на таких своє майно відписала? А ти, бачу, хлопець справний, надійний, тому я тобі завжди й дерунчики готую, курятинкою свіженькою підготовую. Старайся тільки. Ось берися та город скопай, бо трактор тут не розвернеться.

— А скільки ж тут землі? — вжахнувся Левко.

— Кіт наплакав. Тридцять соточок. Для такого козака — робити нічого. Мах лопатою, мах — і все.

Що не день, то роботи все більше й більше Левкові. Схуд, змарнів, на люди не виходить. А бабі хоч би що. Навіть помолоділа, пожвавішала. Почала в кіно ходити. А в селі тільки й розмов, що про Одарчиного спадкоємця:

— Знайшла таки підходящого!

— Спини не розгинає!

— Зате все добро йому перепаде!

— Еге, перепаде, якщо вона його не заїздить!

Від тих розмов Вернибіда ще більше охляв. А Лопушиха все своєї править:

— Льох нікудишній, діставай цеглу, цемент та берися за новий. Бо так і помру, не діждавшись путнього.

«Коли ж ти помреш, горе ти моє? — злякано думає Левко.— А що, як мене раніше скрутить? Хіба на це є гарантія?»

— Ти ж не забудь заявку подати про вступ до колгоспу,— нагадує Одарка.— Бо садибка — тютю! Залишать тобі п'ять чи шість соток та й годі. А тобі ж треба про сім'ю подумати, про мене, доки на кладовище не віднесли.

«Видно, мене раніше віднесуть,— береться за голову Вернибіда.— Геть відмолоділа, хоч заміж віддавай».

Так бився-бився Левко, журився-журився та одного ранку й не підвівся з ліжка. Заслаб, осунувся, з лица спав.

— Ти що собі надумав?! — забідкалася Лопушиха.

— Помру я,— взявся за груди Вернибіда, бо там і справді щось пекло його, мучило, нудило.

— Хлопче! Не лякай мене! Бери ось папір і відписуй усе чисто на мене! — підскочила з зошитом і ручкою Одарка.

— Воно й так усе ваше,— вирячився Левко, хапаючи ротом повітря.

— Не жартуй! Все тепер значиться на тобі! Ти ж мій спадкоємець! — замахала руками Одарка.— Я ось побіжу та когось приведу, нехай напише.

— Лікаря мені! — заволав Вернибіда.

— З лікарем встигнемо, ти пиши! — відрізала Лопушиха.

Левко все ж видужав. Зміцнів, на повітря вишов, подивився на чепурну хату під шифером, на хлів, перекритий золотистою соломою, на ворота, що ще пахнуть свіжою фарбою, на город, скопаний ним і засаджений всякою всячиною, та й мовив на радощах:

— Як добре, що все таке гарне і все воно твоє!

— А дулі з маком не хочеш?! — виринула з-за хати жилава й бадьора Лопушиха.— Нині це знову все моє. Законне.

— А як же я? — розгубився Вернибіда.

— А ти при мені,— примружила очі Одарка.— Доки я й житиму.

Наступного ранку Левка не стало в селі. Його ніби вітром здуло.

— А нічого був хлопець,— пошкодувала Одарка Лопушиха.— І чого він п'ятами накивав? Ехе-хе, горе наше!

ГЕНЕТИЧНІ ВИБРИКИ

— Не знаю, люди добрі, що казати, кого й питати,— розводить руками Карпо Зозуля.— Колись було все ясно, як білий день: порядні батьки — гарні в них і діти, батьки непутящі — і від дітей добра не жди. Ось хоча б і наш рід узяти. Діди були хлібороби, і батьки по їх стежці пішли. Діди нічого зайвого не мали, і батькам нашим ніяких пундиків не баглося. Так вони й нас виховали. Одне слово, рід мав своє пряме продовження. Бо ж,

як чуємо не раз, наука генетика прямо говорить, що все йде за спадковістю. Як там, значить, гени закладені.

Але все це ми розуміли і були спокійні, доки з онуками не почало творитися щось неймовірне. Все якось шкереберть пішло. Зовсім не так, як у роду нашому статечному було. Почалися такі генетичні вибрики, що часом у голові паморочиться.

Ось хоча б Василька взяти. Тільки-но на ноги зіп'явся — самоката зажадав. Ще до школи не пішов — велосипеда запросив. Ну, подумайте тільки, звідкіля це? Гени? Та які ж вони, в чортового батька, гени, коли в нашому роду, крім кобили сухореброї та воза розтарахканого, ніякої техніки не було. Ну, самокат — я ще розумію. Це та сама біганина, тільки з колесом. Тут гени. А велосипед? У якого мого предка зародилася ота гена, що дала дитині такі вивихи?

Ну, це ще таке. Велосипед купили. Нехай катається. А ось з Олею що мали робити? Не знаю, які там гени були в наших прадідів, але я достеменно знаю, що ні дід, ні баба ніколи ні на чому не грали. Співати — співали, танцювати — танцювали. Це було. Але щоб хтось у роду, борони боже, скрипку мав чи хоча б поганеньку балалайку! Ні, ні. Значить, не було такого і в зародку. У кого ж це раптом так повернулися гени, що Оля наша поставила вимогу купити їй піаніно?

За мною такого гріха не було. За бабою, тобто дружиною моєю, теж. Я розумію, були колись у багатіїв побічні діти. Нехай би вже у них у характері якісь панські замашки появились. А в нашому роду як з мого, так і з дружининою боку, все нормально: трударі від трударів пішли. А тут тобі

піаніно! Купити, ясна річ, довелося. Коли вже пішли такі гени музикальні, то нічого не вдієш.

І ще ось таке. Подумаєш, пригадаєш,— у роду ніхто хромових чобіт не зносив. Ніхто пальта гарного не мав. Чоботи хіба юхтові. Та й то дві-три пари за все життя. Бо більше босоніж ходили чи в постолах хизувалися. На плечі — свитка сяка-така чи кожушок латаний-перелатаний. А тут — держіть, батьки, кишени! Що рік, то й чобітки дівці, що рік, то й по костюмові та ще всілякої одежини давай і давай.

Так що ж це за гени? Звідкіля вони взялися? Чи що наука плутає? Чи вона ті гени так розпустила, що стриму їм ніякого? Швидше, що так воно й є. Бо коли б тільки у нашому роду оці вибрики генетичні, а то скрізь така нерозбериха.

Он у Теклі Сватухи. Такий шибайло вимахав, що за мене на голову вищий, а робити нічого не хоче. Ні за холодну воду не береться. А на гультки щоденно. І кожного разу: «Мамо, дай грошей!» А патли запустив, аж на плечі звисають. Правда, про патли нічого точно не скажу. Там покійниця бабуся дуже вже набожною була. Так біля попа й крутилася. А гени, воно, звісно, і на третьому коліні можуть проявитися. Виткнуться, як шило з мішка.

А звідки ж ось ця напасть? Діти так і наслідують на батьків: «Купіть машину!» Хіба це по науці? Хай би вже просили коня чи вола купити, а то, бач, забаглося чого. Ні, скажу я вам, незбагненне це діло з генами. Як і не крути.

Колись, ще як нашому братові і невтямки було про гени, все йшло без викрутасів: від пана — пан,

від мужика — мужик. А тут нічого не розбереш. Наче всі від мужиків походять, а запаніли, в інтелігенцію вийшли. Діди й батьки неписьменні були, а син — професор! Діди й батьки по пальцях рахували, а нащадок у кібернетики вискочив! Іншого предки вище, як на вишню чи грушу не вилазили, а онук, дивись, космонавтом став. Навколо землі шугає. Ні, щось таки наука з генами тими наплутала. Та й добряче.

Одне мені ясніше ясного. Нині молодь валом валить до моря. Ті до Азовського, ті до Чорного, аж у Крим. Ну, тут виправдано. Це за всіма генетичними законами. Чому? Та предки ж наші чумакували, аж у Крим по сіль їздили. От воно десь у генах і відклалося, на покоління тяга до моря передалася.

СЕКРЕТ ЕЛЕГАНТНОСТІ

Толя, уже в літах парубійко, страшенно заздрив Васі.

На Васі завжди все модне: пальто, костюм, туфлі.

Від його галстуків і шарфиків не можна відвести очей. Дівчата так задивлялися на Васю, що спотикалися, ламали собі каблучки, налітали на перехожих.

І Толя задивлявся. Задивлявся й заздрив Васі, бо був певен, що йому, грішному, не зносити жодної такої речі.

— Де ти все це дістаєш? — настирливо добивався Толя у товариша.

— Секрет! — шкірив свої рідкі білі зуби Вася. Толя не здавався. Він будь-що хотів розкрити Васин секрет.

— Будь другом, признайся, — наполягав Толя. — Маєш родича у Міністерстві зовнішньої торгівлі?

— Не вгадав, — реготав Вася. — У Міністерстві торгівлі, тільки не зовнішньої.

— Брешеш! — сердився Толя і наступав далі. — Бабуня десь за океаном живе?

— Ні, трохи ближче, за Десною, — брався за живіт Вася.

— Значить, з морячком далекого плавання знюхався, — Толя припірав до стіни товариша.

— Все тут, на місці купую, — робив загадкову міну Вася і, на зло Толі, підкреслено торкався гудзика на наймоднішому жакеті.

Толя втратив спокій. Йому теж хотілося, щоб, коли йде вулицею, на нього задивлялися дівчата, ламали собі каблучки, налітали на перехожих.

А далі не витримав. Якось, зовсім недавно, побачивши на Васі шикарні брюки, Толя заплакав гіркими чоловічими сльозами.

І тоді Вася здався. Вася погодився відкрити другові секрет, тільки за однієї химерної умови. Толя поклявся не порушити тієї умови, бо відчував, що велика таємниця вміння гарно одягатися, таємниця моди — в його руках.

Вася написав записку, вклав її у конверт і ретельно заклеїв. Ні адреси, ні прізвища на конверті не написав.

«Блат», — здогадався Толя. Але змовчав.

— З цією запискою підеш до універмагу, — сказав Вася, — і у відділі готового одягу вручиш най-

молодшій дівчині. Тільки — ні пари з вуст, щоб тебе навіть різали. Робитимеш, що тобі велітимуть, лише жестами.

Толя не пішов, а полегів до універмагу. Він миттю опинився на третьому поверсі, блискавично відшукав наймолодшу голубооку продавщицю і, приклавши два пальці до губів, як наказав Вася, таємниче тицьнув їй записку.

Дівчина, не без цікавості й подиву, розірвала конверт і пробігла очима папірець.

— Ясно, — сама до себе сказала дівчина, окинула Толю допитливим поглядом і скрушно, з співчуттям похитала головою.

Толя стояв і дивився собі під ноги.

— Марійко! — гукнула голубоока до іншої продавчині. — Займися ось товаришем, тільки з особливим тактом, бо це...

Толя не почув слів, сказаних після «це», але зрозумів, що його обслужать не так, як усіх відвідувачів магазину. І не помилився.

Марійка щось сказала людям, які юрмилися біля приміркової, поза чергою завела туди Толю і переносила не менше п'яти костюмів, доки той не вибрав собі такого, що сам Вася міг упасти від задрощів.

Додому Толя йшов з вискоком.

— Тепер мені треба ще пальто, гарну сорочку, наймодніший галстук, — просив він Васю, знаючи, що відмови більше не буде.

— Влаштуємо, — як завжди, жартома сказав Вася. — Початок зроблено, кінець буде.

Другого дня Толя знову летів до універмагу. Туди ніс записку, а назад — красиве пальто.

Не відомо, скільки б Толя ще переносив Васиних записок, якби випадково не відкрив їх змісту, коли купував галстук.

Толя прийшов у цей відділ на третій день. Тицьнув конверт продавщиці, галстук облюбував, гроші заплатив, коли це побачив записку Васину на підлозі. Прочитав і отетерів.

«Дорогі продавці! — писалося у тій записці. — Згляньтесь над оцим хлопцем. На його біду — він самотній, німий і страшенно нервовий. Страждає манією моди. Вважає, що все куплене по знайомству, то найкрасивіше. Робіть же вигляд, що ви відпускаєте йому щось особливе. Не травмуйте хворої людини».

У Толі ніби мурашки побігли по спині. Обличчя запашіло жаром. Йому хотілося, щоб в цю ж мить поруч опинився Вася. А потім охолонув. І більше не сердився на Васю за його жорстокий жарт. Цей урок допоміг Толі збагнути секрет елегантності,

